

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

STUDY

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM
PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHUVHILI (P2)

2016

MARAGA: 80

TSHIFHINGA: Awara 2½

Bammbiri ǀǀ ǀǀ na masiatari a 24.

NDAELA NA MAFHUNGOTHANGELI

1. Ni humbelwa uri ni vhale siatari ili nga vhuronwane ni sa athu u fhindula mbudziso.
2. Ni songo vhuya na edzisa u vhala bammberi lothe. Tolani thebulu ya zwi re ngomu kha siatari 4 ni swaye nomboro dza mbudziso dzo vhudziswaho kha zwibveledzwa zwe na guda uno iwaha. Nga murahu ha izwo, vhalani mbudziso idzo ni nange dzine na tama u dzi fhindula.

3. Bammberi heli li na KHETHEKANYO THARU:

KHETHEKANYO YA A: Vhurendi (30)

KHETHEKANYO YA B: Nganea (25)

KHETHEKANYO YA C: Dirama (25)

4. Fhindulani MBUDZISO THANU dzo fhelela: THARU kha KHETHEKANYO YA A, NTHIHI kha KHETHEKANYO YA B na NTHIHI kha KHETHEKANYO YA C nga ndila i tevhelaho:

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI

VHURENDI HO RANDELWAHO – Fhindulani mbudziso MBILI.
TSHIRENDO TSHI SONGO VHONWAHO – Mbudziso ya KHOMBEKHOMBE.

KHETHEKANYO YA B: NGANEA

Fhindulani mbudziso NTHIHI.

KHETHEKANYO YA C: DIRAMA

Fhindulani mbudziso NTHIHI.

5. KUNANGELE KWA PHINDULO KHA KHETHEKANYO YA B (NGANEA) NA YA C (DIRAMA):

- Fhindulani mbudziso FHEDZI dza kha nganea na kha dirama dze na guda.
- Fhindulani MBUDZISO NDAPFU NTHIHI na MBUDZISO PFUFHI NTHIHI. Arali na fhindula mbudziso ndapfu kha KHETHEKANYO YA B, ni fanela u fhindula mbudziso pfufhi kha KHETHEKANYO YA C. Arali na fhindula mbudziso pfufhi kha KHETHEKANYO YA B, ni fanela u fhindula mbudziso ndapfu kha KHETHEKANYO YA C.
- Shumisani mutevhe wa u sedzulusa uri u ni thuse.

6. VHULAPFU HA PHINDULO

- Mbudziso ndapfu ya Vhurendi i tea u fhindulwa nga maipfi a u bva kha a 250 u ya kha a 300.
- Mbudziso ndapfu dza khethekanyo ya Nganea na ya Dirama dzi tea u fhindulwa nga maipfi a u bva kha a 400 u ya kha a 450.
- Vhulapfu ha phindulo dza mbudziso pfufhi vhu tea u langwa nga maraga dzo nekedzwaho/avhelwaho. Phindulo dza vhalingiwa dzi tea u pfufhifhadzwa dza dovha dza livhanywa.

7. Tevhedzani ndaela dzo nekedzwaho mathomoni a khethekanyo INWE na INWE nga vhuronwane.

8. Nomborani phindulo dzanu kokotolo maelana na mutevhe wa u nombora wo shumiswaho kha ili bambiri la mbudziso.

9. Thomani khethekanyo INWE NA INWE kha siatari LISWA.

10. Ndangatshifhinga yo anganywaho:

KHETHEKANYO YA A: I anganyelwaho u swika kha minetse ya 40

KHETHEKANYO YA B: I anganyelwaho u swika kha minetse ya 55

KHETHEKANYO YA C: I anganyelwaho u swika kha minetse ya 55

11. Nwalani nga vhudele, nahone zwi vhaleaho.

THEBULU YA ZWI RE NGOMU

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI			
Zwirendo zwo randelwaho: Fhindulani mbudziso MBILI dziNwe na dziNwe.			
NOMBORO YA MBUDZISO	MBUDZISO	MARAGA	NOMBORO YA SIATARI
1. 'Vhungoho na vivho'	Mbudziso ndapfu	10	6
2. 'Dzuvha la lunako'	Mbudziso pfufhi	10	7
3. 'Zwifhondo zwo salaho zwi zwothe'	Mbudziso pfufhi	10	8
4. 'Muvhili wanga kha u dzivhelwe'	Mbudziso pfufhi	10	9
NA			
Tshirendo tshi songo vhonwaho: Mbudziso ya KHOMBEKHOMBE			
5. 'Vhushai ha lupfumo'	Mbudziso pfufhi	10	10
<p>*PFESANI: Fhindulani MBUDZISO NDAPFU NTHIHI na PFUFHI NTHIHI. Arali na fhindula mbudziso ndapfu kha KHETHEKANYO YA B, ni tea u fhindula MBUDZISO PFUFHI u bva kha KHETHEKANYO YA C. Kha KHETHEKANYO YA B na KHETHEKANYO YA C, fhindulani mbudziso nthihi-nthihi u bva kha KHETHEKANYO inwe na inwe.</p>			
KHETHEKANYO YA B: NGANEA			
NGANEA: Fhindulani mbudziso NTHIHI u bva kha NGANEA dzo randelwaho.			
6. <i>Tshi do lilwa</i>	Mbudziso ndapfu	25	12
7. <i>Tshi do lilwa</i>	Mbudziso pfufhi	25	12
8. <i>Bulayo lo talifhaho</i>	Mbudziso ndapfu	25	14
9. <i>Bulayo lo talifhaho</i>	Mbudziso pfufhi	25	14
10. <i>Mafeladambwa</i>	Mbudziso ndapfu	25	16
11. <i>Mafeladambwa</i>	Mbudziso pfufhi	25	16
KHETHEKANYO YA C: DIRAMA			
Fhindulani mbudziso NTHIHI fhedzi u bva kha dirama dzo randelwaho.			
12. <i>Ha u tsa ndi ha u gonya (Na zwone zwi a dina)</i>	Mbudziso ndapfu	25	19
13. <i>Ha u tsa ndi ha u gonya (Mutshutshu)</i>	Mbudziso pfufhi	25	19
14. <i>Milomo ya nukala</i>	Mbudziso ndapfu	25	21
15. <i>Milomo ya nukala</i>	Mbudziso pfufhi	25	22

*PFESANI: Kha KHETHEKANYO YA B na YA C, fhindulani MBUDZISO NDAPFU NTHIHI na MBUDZISO PFUFHI NTHIHI.
A ni lavhelelwi u fhindula mbudziso MBILI ndapfu kana mbudziso MBILI pfufhi.

MUTEVHE WA U SEDZULUSA

Ivhani na vhuṭanzi ha uri no fhindula tshivhalo tsho teaho tsha mbudziso nga u vhea luswayo kha uyu mutevhe wa u sedzulusa:

KHETHEKANYO	MBUDZISO	TSHIVHALO TSHA MBUDZISO DZO TEAHO U FHINDULWA	LUSWAYO (✓)
A: VHURENDI (Vhurendi ho randelwaho)	1-4	2	
A: VHURENDI (Vhurendi vhu songo randelwaho)	5	1	
B: NGANEA (Mbudziso Ndapfu kana Mbudziso Pfufhi)	6-11	1	
C: DIRAMA (Mbudziso Ndapfu kana Mbudziso Pfufhi)	12-15	1	
<p>*PFESANI: Kha KHETHEKANYO YA B na YA C, ni tea u vha na vhuṭanzi uri no fhindula mbudziso NDAPFU NTHIHI na PFUFHI NTHIHI. A ni tei u fhindula mbudziso ndapfu MBILI kana mbudziso pfufhi MBILI.</p>			

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI**VHURENDI HO VHONWAHO/RANDELWAHO/GUDIWAHO**

Fhindulani mbudziso MBILI kha NNA dzo vhudziswaho.

MBUDZISO YA 1 (MBUDZISO NDAPFU)

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni kone u fhindula mbudziso yo vhudziswaho.

VHUNGOHO NA VIVHO – TR Ratshitanga

- 1   Vhungoho na vivho ndi tshimange na mbevha,
- 2   Nge zwothe mulilo zwi sa okelani,
- 3   Vivho ndi vhuḷada, vhungoho ha amba ḷa revha,
- 4   Naho tshadzo mboho idzi mbili hu u buḍulana.
- 5   Mutshilitshili wa vivho ndi vhutsilu,
- 6   Ngeno vhungoho vhu tshi phukhula nga ndivho
- 7   Tsha vivho ndi u gungula na u fara nga mbilu,
- 8   Ngeno vhungoho vhu tshi ḷi haḍa sa khwivho.
- 9   Mudzia u vhivha hothe ndi muḷambilu,
- 10   Nge na wa vhaḱwe mukovhe khae zwo khakhea,
- 11   Tshidini ndi u tama vhuḱali ngeno wo bebwa u tsilu,
- 12   Wa hangwa uri zwi ḱoḱwaho nga vhungoho zwi a phethea.
- 13   Vhungoho ndi tshiphiri tsho vhumbaho muthu na shango,
- 14   U vhu hanedza ndi hone u shaya nzhele,
- 15   Nge hone vhuḱe vhu sa shavhe mivhango,
- 16   Vhunga kha hone vhu si na ndele.
- 17   Thi mangali na iwe u hanedzaho zwine nda amba,
- 18   Vhunga tshira tshau ndi hone vhutsilu,
- 19   Vha ngaho iwe ndi vhone vhe vha anda
- 20   Thetshelesa u pfe, u litshe u ḷa mbilu.

Murendi kha itshi tshirendo u ḱoḱa ri tshi guda uri muitavivho (muvhi) ha nga vuwi o kunda muitazwivhuya (muvhuya) naho vhuvhili havho avha vha tshi dzula vhe kha mbambe/nndwa i sa gumi.

Nga maipfi a u bva kha a 250 u swika kha a 300, niwalani maanea ni tshi sengulusa ndila ye murendi a shumisa ngayo ndima/zwitanza u khwaḱhisedza vhungoho vhu re kha ḱikumedzwa ḱo newaho afho nḱha.

[10]

MBUDZISO YA 2 (MBUDZISO PFUFHI)

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

DZUVHA LA LUNAKO – WMR Sigwavhulimu

1	Iwe dzuvha la lunako
2	U rudza mbilu yanga
3	Nga lunako lwau lu si na muelo
4	Lunako lu pfukaho mikano ya mbilu.
5	Ndo u funa ndi sa athu u u vhona
6	Ndo u tama u tshe phethwani dza tshipulumbu
7	Nda u lombwa wo tumba ngadeni ya Vho L.T. Nefale
8	Wa da Ngovhela u vha tshivhangalelwa tsha mbilu yanga.
9	Ndo u hwala wo dzumbama vuhwini
10	Wo katana ngomu khufhini ya tshipulumbu
11	Ndi sa divhi muano wa tsiko yau
12	Uri u vuwa nga u dzumbama.
13	Iwe dzuvha la lunako
14	Mbudzei o u neaho lunako
15	Ndi mu humbele-vho lunako
16	Lwa maipfi a zwikhodo zwi si na muelo.

- 2.1 Talutshedzani ndeme ya ipfi 'dzuvha' kha itshi tshirendo. (2)
- 2.2 Tshirendo itshi ndi tsha lushaka-de? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 2.3 Talutshedzani zwine murendi wa itshi tshirendo a tama u bvisela khagala nga vese/mutaladzi wa 6. (2)
- 2.4 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une murendi a toda u u bveledza nga tshirendo itshi? (2)
- 2.5 No sedza tshirendo itshi nga u angaredza, kuvhonele kwanu kwa zwithu ku fana/fhambana hani na kwa murendi? (2)
- [10]

MBUDZISO YA 3 (MBUDZISO PFUFHI)

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

ZWIFHONDO ZWO SALAHO ZWI ZWOTHE – NA Milubi

- 1 Ro vha ro tamba nga mukhaha
- 2 Mbilu dzo tshena nga dakalo
- 3 Musi mugobi a tshi u dodela, uri a tangule hau vhutshilo
- 4 A vhuvhama, wa kundwa ito la u mu vhona
- 5 Nga gatho a vhu gathula he gathu!
- 6 Vhutshilo ha mbo di vha u gathuwa tshothe.
- 7 Yawee, ndi ngani wo tuwisiwa wa tuwa
- 8 Wa sia madadzwane au a tshee manu
- 9 Wo hangwa naa ula musu ula
- 10 He wa landula wone mulanga
- 11 Wa u fhambanywa na zwifhondo zwi re zwau
- 12 Wo hana nandi! Ho ro fa yone mbava
- 13 Yo tswaho vhutshilo hau
- 14 Ya vho sia vhumuthu ha mafhondo au
- 15 O toredzwa kha danda la vuhali.
- 16 Yawee, inwi zwifhondo, fhumulani nandi
- 17 Tenda u tangulwa hanu ho navha luvhandeni
- 18 Litshani nyamulemalema u thome vhudzimba hawo swiswini.
- 19 Ndi hone lufhalafhala
- 20 Lu tshi do bvula vivho na vuhali zwiluvhelo
- 21 Ha vhone tsho tangulaho lufuno lune na lu shaya.

- 3.1 Talutshedzani zwine murendi a tama u zwi bvisela khagala nga mutaladzi/vese ya 1: 'Ro vha ro ... mukhaha'. (2)
- 3.2 Vhalani mitaladzi/vese ya 3 na ya 4: 'Musi mugobi ... u mu vhona'. Bulani thodea/thikho/thekheniki ya vhurendi yo shumiswaho kha iyi mitaladzi. Sumbedzani na ndeme ya u shumisa thekheniki iyo. (2)
- 3.3 Sedzulusani mitaladzi/vese ya 16–21: 'Yawee ... na lu shaya'. Talutshedzani muhumbulo muhulwane wo faredzwaho kha iyi mitaladzi. (2)
- 3.4 Tshitanza/Ndimu ya 2 i dzumbulula mutevhetsindo-de tshirendoni itshi? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 3.5 Sedzulusani tshirendo tshothe nga u angaredza. Vhudipfi hanu ndi vuhfio? Tikedzani phindulo yanu. (2)

[10]

MBUDZISO YA 4 (MBUDZISO PFUFHI)

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

MUVHILI WANGA KHA U DZIVHELWE – MR Nevhutalu

- 1 Muvhili wanga kha u dzivhelwe lwa tshothe
- 2 Musi mimuya ya lino shango i tshi vhudzula
- 3 Tshawo hu vhe u dziba nga midzi misima
- 4 Mitodzi i sa tati tshidumbumukwe tsha maanda.
- 5 Wanga muvhili wo dala nzanyo
- 6 Buluvhutsi livhi la vhutshilo li mbo vozha
- 7 Ngomu la sima tshisima tsha zwilavhi
- 8 Tshisimakhole tsha madi o dzikuwaho
- 9 Madi a lufu lu vhusaho shango.
- 10 Muvhili wanga kha u dzivhelwe
- 11 U dzivhelwe nzivhelo ya tsemo vhuhali
- 12 Buluvhutsi swiswi li u tambudzaho
- 13 Li kundelwe nzuli dza u fhenda
- 14 U vhe muvhilivhili
- 15 Muvhili u si tshiulu tsha u dzungulwa.
- 16 Shangoni lino lo dalaho zwikwekwe zwa vhare
- 17 Muvhili wanga u songo dinetisa
- 18 Wa lilela lone shango
- 19 Shango luvhandeni lwa zwivhulai
- 20 Zwivhulai zwa wone muvhili.
- 21 Muvhili wanga kha u tate sa mudzadze
- 22 U dipfundise wo didzumbamisa
- 23 Vhunga mimuya mivhi ya shango
- 24 I mimuya lufu
- 25 Lufu lwa u vhulaha.

- 4.1 Talutshedzani zwine murendi a tama u zwi bvisela khagala nga mitaladzi/vese ya 2 na ya 3 tshirendoni itshi: 'Musi mimuya ya ... misima'. (2)
- 4.2 Vhalani mutaladzi/vese ya 5. Ipfi 'nzanyo' li ni disela thalutshedzo ifhio tshirendoni itshi? (2)
- 4.3 Sedzulusani ndima ya 3 nga vhuronwane, ni mbo talutshedza muhumbulo muhulwane wo faredzwaho nga ndima iyi. (2)

- 4.4 Vhalani mitaladzi/vese ya 19–20: 'Shango luvhandeni ... wone muvhili'.
Murendi u shumisa thekhiniki/thikho/thodea ifhio ya vhurendi?
Talutshedzani uri thekhiniki yeneyo i thusedza hani kupfesesele kwanu
kwa thalutshedzo ya tshirendo itshi. (2)
- 4.5 Ni a tendelana na na zwine murendi a khou amba nga mitaladzi/vese ya
23–25: 'Vhunga mimuya ... lwa u vhulaha'?
Tikedzani phindulo yanu. (2)
[10]

NA

**VHURENDI VHU SONGO VHONWAHO/RANDELWAHO
(HA KHOMBEKHOMBE)**

MBUDZISO YA 5 (MBUDZISO PFUFHI)

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo
disendekaho khatsho.

VHUSHAI HA LUPFUMO – TN Pholi

- 1 Vhushai ha lupfumo
2 Ndi lupfumo lwa vhushai
3 Nge ha pfuma vhushai
4 Ha shaya lupfumo lwa vhapfumi.
- 5 Mushai ha na lupfumo
6 Lwa u lala a songo lala,
7 O pfuma u awela khofheni dzawe,
8 Mupfumi ndi mushai wa khofhe u vhalavhalani,
9 Mbilu i tswimila i sa fhedzi.
10 Maswina a mushai nga munwe u a vhalala,
11 He a dzula ha halimihalimi,
12 A hu na zwine a shavha u dzhielwa,
13 Ha todi vhalindi magondoni awe,
14 Nge a pfuma u sa vha na tshithu.
- 15 Vhushai ndi lupfumo,
16 O pfumaho itshi ndi a shayaho itshi,
17 A shayaho itsho ndi o pfumaho itsho,
18 U dzikisa mbilu dza vha tshilaho.

- 5.1 Talutshedzani zwine murendi a tama u zwi bvisela khagala nga ndima ya
vhuvhili. (2)

- 5.2 Ndi ifhio thekiniki/thikho/thodea ya vhurendi yo shumiswaho kha mitaladzi/vese ya 2 na ya 3: 'Ndi lupfumo ... pfuma vhushai?'
Neani ndeme ya u shumisa thekiniki/thikho/thodea iyo. (2)
- 5.3 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une murendi a tama u u bvisela khagala kha ndima ya 3? (2)
- 5.4 Vhalani mutaladzi/vese ya 15: 'Vhushai ndi lupfumo'.
Ndi ifhio figara ya muambo yo shumiswaho kha uyu mutaladzi/vese, nahone i ni disela kupfesesele-de kwa tshirendo itshi? (2)
- 5.5 Ni a tendelana na na ndila ine murendi a dzhiisa ngayo mupfumi tshirendoni itshi? Tikedzani phindulo yanu. (2)

[10]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 30

KHETHEKANYO YA B: NGANEA

Fhindulani mbudziso NTHIHI i bvaho kha nganea ye na guda FHEDZI.

***TSHI DO LILWA* – NE Phaswana**

Fhindulani MBUDZISO YA 6 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 7 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 6: *TSHI DO LILWA* (MBUDZISO NDAPFU)

Muniwali a re na vhutsila ho dziaho u a kona u shumisa kutshilele kwa vhaanewa u bveledza khudano buguni yawe.

No disendeka nga likumedzwa ili, sengulusani ndila ye muniwali a shumisa ngayo kutshilele kwa Vho-Luvhone na Vho-Emeli u bveledza khudano buguni iyi.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 7: *TSHI DO LILWA* (MBUDZISO PFUFHI)

Vhalani tshipida tsha mafhungo tshi bvaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzi no tshi tevhela.

TSHIBVELEDZWA TSHA A

Mafhungo haya o ita uri Vho-Luvhone vha tou wana zwi khagala tshothe zwauri hu kha di vha na zwinzhi zwo dzumbamaho makwatini. Vho mbo di zwi vhona zwauri thaidzo hafha shangoni wa ri u nga dzi tandulula wa dzi fhedza, u do vha u tshi khou zwifhela vhathu.

Vho-Luvhone vho vha vha tshi dzhia zwauri yunivesithi hu shuma vhathu vhane 5
vha vha na vhuṭali, nahone vho diimisela u vha tsumbo kha lushaka. Hezwi zwine
vha khou pfa nga ndevhe dzavho, zwi khou tou vha tshimangadzo khavho. Kha
vhone yunivesithi ndi fhethu hu tandululwaho madandetande nga vhoravhuṭali
vha sa humbuli vho fara zwilelo; vha humbula vho fara dziṭhoho.

Hu na fhungo hafha dali; ndo vha ndo humbula u li tahisa musi zwiliwa zwo no 10
luga, uri li tou tsa zwavhuḍi na zwiliwa zwine ra do vha ri tshi khou la zwone.
Fhedzi ndi khou pfa uri nahō zwiliwa zwi tshi kha di vha tshitofuni, ndi nga ralo
u vha ṭalutshedza. Mafhungo haya a bindu heli a khou tshimbila nga ndila ine
nda nga ri arali zwa nga ya phanda nga u rali, na mushumo hoyu wa laiburari ndi
a u furalela. Zwithu zwi khou tshimbila *sweety*; ngoho lupfumo ndi hone ri tshi 15
do tou dikanda ngalwo. Na nne ndi vho tou humbula na u doba goloi zwi tshee
zwinu u itela uri bindu heli li si thithisee.

Vhone vha vhona ngei tshikoloni tshavho hu si na kubuli kwa u li tshimbidza?' Vho-Emeli vha ralo vha tshi ita vha tshi fhalafhala mutana wa Vho-Luvhone hezwi vho ralo u dzula sofani. 20

'Ri do vhona zwi tshi ya phanda; zwa zwino ndi nga zwifha; a thi athu pfa ndo vhofoholowa kha haya mafhungo; fhedzi samusi hu si na tshine nda nga ita tshone; ndi wana ndi tshi khou tou kombetshedzea u thusana na havha vhatthannga.'

Vho-Emeli vho di bvela phanda na u vha kwengweledza uri vha dzhene khazwo zwa u rengisa uyo muri; Vho-Luvhone vha tshi vhona vho no vha vhutsini, vho do suvha nga la uri hu na wavho mushumo we vha avhelwa wone nga havha vhatthannga. Vho-Emeli vho do bula la uri havha Vho-Luvhone vha khou itwa ngaauri a vha divhi uri ndi vhatu vhangana vhane vha todana na hoyu muri-muliwa-nga-mahosi. 25

[Ndimya ya 5]

- 7.1 Mafhungo e na vhala afho ntha a tana hani mvumbo ya Vho-Emeli sa muanewa buguni iyi? (2)
- 7.2 Mitaladzi ya 13–15: 'Mafhungo haya ... ndi a u furalela'. Talutshedzani uri i thusedza hani u anetshela zwa phanda mafhungoni a nganea iyi? (2)
- 7.3 Ndi tshini tshi vhangaho khudano vhukati ha Vho-Luvhone na Luambo? (2)
- 7.4 Siangane ya muta wa Vho-Luvhone i tutuwedza hani kutshilele kwa Vho-Emeli? (2)
- 7.5 Mafhungo e na vhala a bvukulula hani vhudipfi ha Vho-Emeli zwi tshi kwama bindu lavho? (2)
- 7.6 Ndi ufhio mulaedza muhulwane une muinwali a tama u u pfukisa nga mafhungo a nganea iyi? (2)
- 7.7 Kutshilele kwa mutani wa Vho-Luvhone kwo tutuwedza hani magumo a lishandi nganeani iyi? (3)
- 7.8 Ndivho ya muinwali ya u shumisa Vho-Luvhone sa thoho ya mu di buguni ino ndi ifhio? Tikedzani phindulo yanu. (3)
- 7.9 Dzhalagoma o vha tshiga tsha tshanduko ya vhutshilo kha muta wa ha Nethulwe. Tikedzani likumedzwa ili. (2)

- 7.10 U ya nga kuhumbulele kwanu, ni vhona zwe Luambo a ita kha Vho-Luvhone na Vho-Emeli zwi tshi tangedzea naa? (2)
- 7.11 No vha ni tshi nga ita mini arali no diwana ni na khonani kana shaka li tshilaho vhutshilo vhu no nga ha Vho-Emeli? Tikedzani muhumbulo wanu. (3)
[25]

BULAYO LO TALIFHAHO – AW Magau

Fhindulani MBUDZISO 8 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO 9 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 8: BULAYO LO TALIFHAHO (MBUDZISO NDAPFU)

Muniwali a re na vhutsila ho dziaho u a kona u shumisa kutshilele kwa vhaanewa u bvedza khudano buguni yawe.

No disendeka nga likumedzwa ili, sengulusani ndila ye muniwali a shumisa ngayo kutshilele kwa Vho-Lugisani u bvedza khudano buguni iyi.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450. [25]

MBUDZISO YA 9: BULAYO LO TALIFHAHO (MBUDZISO PFUFHI)

Vhalani tshipida tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzi no tshi tevhela.

TSHIBVELEDZWA TSHA B

A zwo ngo leluwa uri muvhunduni wa Dovahoni hu de dzithundu. Ndi zwe nga niwaha wa vhuvhili musu Vho-Lugisani vhe Dovahoni hu nga mathomoni a niwedzi wa Phando, Vho-Lugisani vha dalela Johannesburg he vha dzula u swika mafheleloni a niwedzi wa Luhuhi. Musu vhe henengei sa muthu o shumesaho hone kale, tshifhinga tshilapfu, vha tangana na dzikhonani dzavho dza kale khathihi na 5 mashaka avho a kule. Kha vhenevho vha ambisa vhatu vhanzhi vha tamaho madzulo uri vha pfulutshela Dovahoni. Vha dovha hafhu vha laedzela kha dzikhonani uri nnyi na nnyi o no hondwaho nga vhutshilo ha doroboni a funaho u dzula kha shangohaya a nga pfulutshela Dovahoni.

Ndi zwone zwauri arali muthu a tshi toda zwivhuya kha vhanwe u fanela u bva 10 nduni a tendeleka na shango hune a kona a tshi fhembeledza vhothe ndi hone zwi tshi naka.

Muthu na u hula hawe kana na lupfumo lwawe shango a li koni u tendeleka la da khae la mu fhembeledza. Zwino havha Vho-Lugisani vhane ra khou amba nga havho zwino a vho ngo dalela Johannesburg fhedzi lini, hai, vho dalela na dziñwe dorobo dzine vha dzi divha vha tshi fhembeledza vhatu vha tamaho u dzula mahayani uri vha fhate muvhunduni wavho. Ngangoho kha lwendo lwa Vho-Lugisani vho vha na mashudu nge vha tangana na vhañwe vhanna vhavhili vha zwigwili. Vhenevho ndi Vho-Andries Nethononda vhone vho vha vha tshi takalela u fhata vhengele lihulu la musalauno ngei Dovhoni ngeno Vho-Makhado vha tshi tama u fhata khefi khulwane vhukuma i no do rengisa na mahalwa a tshikhuwa. 15 20

Nga ñwedzi wa Fulwi havha vhanna vhavhili vha vhuya fhanu Venda vha da vha wana dzithendelo dza mabindu avho ho fanelaho vha dzi wana. Nga murahu ha muñwe ñwaha nga ñwedzi wa Fulwi hafhu zwifhato zwa ala mabindu zwa vha zwo no fhela u fhatiwa nahone nga wonoyo ñwedzi zwa thoma u vhambadza. Nga itsho tshifhinga ndi musu Dovhoni ho no vha na miraga ya fumi-ñhanu. Zwa ita uri miñi yothe i vhe fuina yo tangana na ya kale. 25

Vhanna vhenevha vha dzithundu vho nangana na vhalala vha vhumba khoro yavho ya u tshimbidza mafhungo a muvhunduni wa havho. Khoro ya hone yo vha i tshi shuma nga Swondaha nga masiari. 30

[Ndimu ya 7]

- 9.1 Mafhungo e na vhala a ola Vho-Lugisani sa muthu-ñe buguni iyi? (2)
- 9.2 Vhalani mitaladzi ya 6–7: 'Kha vhenevho ... pfulutshele Dovhoni'.
Talatshedzani uri izwi zwo thusedza hani u anetshela zwa phanda mafhungoni a nganea iyi? (2)
- 9.3 Ndi tshini tshi vhangaho khudano vhukati ha Vho-Lugisani na Vho-Mandiwana na lugwada lwavho? (2)
- 9.4 Siangane ya kutshilele kwa Vho-Lugisani yo tutuwedza hani tshipikwa tshavho tsha u bveledza shango la Dovhoni? (2)
- 9.5 Mafhungo e na vhala a bvukulula hani vhudipfi ha Vho-Lugisani zwi tshi kwama shango la Dovhoni? (2)
- 9.6 Ndi zwifhio zwine muñwali wa bugu iyi a tama ri tshi guda nga vhutshilo ha Vho-Mandiwana na khonani dzavho? (2)
- 9.7 Thaidzo ya muanewa dendele ni vhona yo tandululea nga ndila-ñe buguni iyi? Tandavhudzani phindulo yanu. (3)

- 9.8 Ndivho ya muñwali ya u shumisa Vho-Mphaga sa t̃hoho ya shango buguni iyi ndi ifhio? Tikedzani phindulo yañu. (3)
- 9.9 U farwa ha Tshamm-benga ho vha na masiandaitwa-de kha Vho-Mandiwana na khonani dzavho? (2)
- 9.10 U ya nga kuhumbulele kwanu, ni vhona kutshilele kwa vhafunzi Vho-Mamidze ku tshi t̃anganedzea naa? Tikedzani muhumbulo wañu. (2)
- 9.11 No vha ni tshi nga itani arali no ðiwana ni khonani ya Vho-Mandiwana na t̃hama dzavho? Khwathisedzani muhumbulo wañu. (3)

[25]

MAFELADAMBWA – NE Sigogo

Fhindulani MBUDZISO 10 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO 11 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 10: MAFELADAMBWA (MBUDZISO NDAPFU)

Muñwali a re na vhutsila ho dziaho u a kona u shumisa kutshilele kwa vhaanewa u bveledza khudano buguni yawe.

No ðisendeka nga likumedzwa ili, sengulusani ndila ye muñwali a shumisa ngayo kutshilele kwa Mawela u bveledza khudano buguni iyi.

Vhulapfu ha maanea añu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 11: MAFELADAMBWA (MBUDZISO PFUFHI)

Vhalani mafhungo a tevhelaho uri ni ðo kona u fhindula mbudziso dzo ðisendekaho khao.

TSHIBVELEDZWA TSHA C

Liñwe ðuvha Tshimangadzo a tshi vhuya tshikoloni, a dzhena o tou sinyuwa vhukuma. A tshi dzhena afha hayani, o wana mme awe vho dzula ngomu nduni. Vha khou endela u ita zwa u ðirungela zwithu zwavho. Ene o ri u dzhena nduni a mbo ði fhirela kamarani yawe he a swika a tou ðiposa mmbeteni e tshovho!

Khuvha a tshi fhira afha he mme awe vha dzula hone o fhira na u amba kana u 5 vha lumelisa zwaho a songo hu ita.

'Ai! Tshimangadzo niwananga, mulandu ndi mini ni tshi pfuka sa ni no nga a no ngo vhona muthu? Ho tou tshinyala mini namusi? No dinwa nga nnyi?'

'A hu na,' Ndi ene Tshimangadzo.

'Ni a zwifha nwananga, nne ni khou ri inwi a thi ni divhi-shu? Ipfi lanu arali lo takala li a pfala, zwino namusi ipfi a lo ngo thanya. Musi no takala ndi tou ni vhona na musu ni tshe kule. Zwino kuambe kwanu a ku khou ntanzwa lini. Nwananga, idani ni mmbudze zwo ni dinaho. Ngoho namusi ni khou sokou sinyuwa, a ni divhi zwauri ndo ri u vhona makole haya nda mbo di tou ni bikela dombolo nda ni itela na swobo ya marambo. Ngavhe ni tshi divha uri ndi ni funa hani nwananga, no vha ni sa nga do lenga u mmbudza zwine zwa khou ni dina.'

Tshimangadzo ha ngo tendela mme awe uri hu na zwo mu dinaho lini. Mme vha tshi vho pfa a tshi ri lenelo dombolo line vha divha a tshi li funesa ha khou la, vha mbo di takuwa vha ya henengei kamarani hune a khou amba e hone. Vha tshi khou di mu vhudzisa vha tshi ya phanda, a mbo di thukhula tshililo tshihulu. Vho-Maemu vho mu kwengweledza vha sokou vhuva vha amba zwino na zwila vha tshi ri mbilu yawe i we uri a kone u vha toololela zwine zwa khou mu dina. Nangoho nga murahu o vhuva a fhumula a kona u toolola.

'Mmawe, mafhungo ane nda khou lilela one a si anga lini,' a tshi ralo u khou fekemula.

'Zwino a si anu nwananga, ni khou lilela mini ngauri a si anu?'
'Ndi khou lila ngauri a kwama vhona mmawe.'

[Ndima ya 6]

- 11.1 Mafhungo e na vhala afho ntha a tana hani mvumbo ya Vho-Maemu sa muanewa? (2)
- 11.2 Vhalani mutaladzi wa 27: 'Ndi khou lila ... mmawe'.
Talutshedzani uri izwi zwi thusedza hani u anetshela zwa phanda mafhungoni a nganea iyi. (2)
- 11.3 Ndi tshini tshi vhangaho khudano vhukati ha Vho-Maemu na Mawela? (2)
- 11.4 Siangane ya kutshilele kwa Mawela sa mutshudeni wa yunivesithi i tutuwedza hani nyimele ine a diwana a tshi vho todou fhisela Vho-Maemu nduni? (2)
- 11.5 Mafhungo e na vhala a anana/tshimbilelana hani na mudzedze wa tshifhinga? (2)
- 11.6 Ndi zwifhio zwine muwali wa bugu iyi a tama ri tshi guda nga kutshilele kwa Mawela? (3)
- 11.7 Thaidzo ya Mawela ni vhona yo tandululea nga ndila-de buguni iyi? Tikedzani phindulo yanu. (2)

- 11.8 Ndivho ya muṅwali ya u shumisa Vho-Ramasunzi sa ṭhoho ya muḍi buguni iyi ndi ifhio? Tikedzani phindulo yaṅu. (3)
- 11.9 Vhutanzi ha vhafunzi Vho-Sedzani ho thusedza hani u bveledza magumo a ḷishandi nganeani iyi? (2)
- 11.10 U ya nga kuhumbulele kwaṅu, ni vhona zwo tea naa uri Mawela a vhuye a dzhie ḷiga ḷa u ṭoda u fhisa muḍi wa Vho-Lialama nga mulandu wa mafhungo a u humbulela? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 11.11 Arali no vha ni khonani ya Vho-Sara no vha ni tshi nga vha eletshedza mini no sedza mafhungo a nganea iyi? Tikedzani phindulo yaṅu. (3)

[25]

ṬHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 25

KHETHEKANYO YA C: DIRAMA

Fhindulani mbudziso NTHIHI i bvaho kha dirama ye na guda FHEDZI.

HA U TSA NDI HA U GONYA – LL Mafenya na NA Milubi

Fhindulani MBUDZISO 12 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO 13 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 12: HA U TSA NDI HA U GONYA: (NA ZWONE ZWI A DINA) (MBUDZISO NDAPFU)

Dziñwe dza thikho/thodea dza dirama ndi u gudisa na u mvumvusa vhatu nga milaedza i wanalaho khayo.

No disendeka nga likumedzwa ili, sengulusani milaedza mihulwane ine ya taniwa nga mafhungo a dirama iyi.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 13: HA U TSA NDI HA U GONYA (MUTSHUTSHU) (MBUDZISO PFUFHI)

Vhalani tshipida tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

TSHIBVELEDZWA TSHA D

NTSHAVHENI: (E ethe) Yaa, vhutshilo vhu a konda. Alice ndi u ntala izwi zwithu. Ndo no ya lunzhi khae ndi tshi luvhelela zwi khou sea zwi tshi tanama. Hu dina hezwi zwine a si vhuye a sumbedza u sinyuwa. Arali o vha o sinyuwa ndo vha ndi tshi do ri mbiti dzi tshi wa u do vhuya. Zwino u tou amba na nne sa muthu muñwe 5 na muñwe. Fonzani o amba ngoho, ndi hone ndo diitani. Ndi vho fana na vhalo vhatannga vha no twa vha tshi pandela vhasadzi. Na nne ndo vha ndi tshi khou ita zwiswa ngoho, Steve na Khakhathi ndi vhatu vha u thetsheleswa lini. Zwino ndo dishuma dambi lihulu khezwi. Houla niwana o vha o nndugela 10 nne nda tamba ngae. U tou takadza uri a si dabadaba lune a nga gidimela u funa muñwe muthu. Zwino ndo sokou diita swina na ula muthannga Matibe. Kani-ha ndi nga ya khae khamusi u do amba na Alice? Hai, hezwo zwi nga si ite-vho lini. Kha ndi pfumbise leneli la Fonzani. Tenda ndo no di vha ndilani. Ene 15 kha founu u pfala a si tshe na nndwa na nne lini.

Nahone afhu o tenda u ya kha Alice. Ndi tsumbo ya uri o mpfarela. Na modoro wawe zwi no takadza khoyu wo paka henefha hayani. Zwi sumba uri u hone. Areḁi tenda ndo swika ndi ḁo pfa ngae. Arali zwo tshimbila kha Alice, muya wanga ndi ḁo pfa wo rula. Yo, khezwi ni tshi nga no tou nndindela? 20

FUNZANI: Ndo vha ndo dzula henefha masofani zwino ndi khou ḁi vhona modoro waṅu u tshi khou ima. Na nṅe a si kale ndo swika lini. Hezwiḁa ni tshi khou founa kha seḁuḁa ndo vha ndi siho fhanu hayani. Ndi khou bva ngei he na nthuma. Ndo vho tou mu tevhela mushumoni zwa vho ita uri ndi vhuye nae. 25

NTSHAVHENI: U ri goloi yawe i ngafhi?

FUNZANI: U ri yo ya giratshini yo iswa nga khaladzi awe.

NTSHAVHENI: Zwino u ri mini? Zwi ḁo ita?

FUNZANI: Ya, houḁa muthu o dinalea Ntshavheni. Fhedzi ndo lingedza zwi tou nga zwi ḁo ita. 30

NTSHAVHENI: U ri u ḁo vhuya? A nga vhuya lini?

FUNZANI: Ni khou dina u nkanga ndi tshi kha ḁi amba. U pfesesa o pfesesa. Na uri ni khou humbela pfarelo o zwi ṅangedza fhedzi u ri a nga si vhuye a sa athu amba na inwi muṅe wa mafhungo. U ri hu na zwinzhi zwine na tea u dzudzanya. 35

[Luṅa I Bono V]

- 13.1 Mafhungo e na vhala a ola Ntshavheni sa mubvumbedzwa-ḁe? (2)
- 13.2 Ndi tshipiḁa tshifhio tsha puloto tsho ṅaniwaho nga mafhungo aya? (2)
- 13.3 U amba e eṅhe ha Ntshavheni hu dzumbulula lushaka lufhio lwa khudano? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 13.4 Ndi ngafhi hune Ntshavheni a fhambana hone na Funzani mafhungoni a ḁirama iyi? (2)
- 13.5 Mafhungo a ḁirama iyi a bvisela hani khagala vhuḁipfi ha Alice? (2)
- 13.6 Mafhungo a muṅa wa Ntshavheni na Alice a anana/tshimbilelana hani na mudzedze wa tshifhinga? ṅalutshedzani. (3)

- 13.7 Ndi ufho muhumbulo muhulwane une muŋwali wa ḍirama iyi a tama u u bveledza? Tikedzani phindulo yaḅu. (2)
- 13.8 Siangane na fhethuvhupo zwi tuṭuwedza hani Ntshavheni uri a ḍiwane e kha nyimele ine a vha khayoy? Tikedzani phindulo yaḅu. (2)
- 13.9 Mafhungo e na vhala a kwama hani mathakheshandwa a ḍirama iyi? Tikedzani phindulo yaḅu? (3)
- 13.10 Ni vhona kutshilele kwa Vho-Alice na ndila ye vha ḍifara ngayo buguni iyi zwi tshi ṭanganedzea naa? Tikedzani phindulo yaḅu. (3)
- 13.11 U ya nga ha inwi, ni vhona muvhuso u tshi khou ita zwo linganaho kha fhelisa u tambudzwa ha vhafumakadzi? Tikedzani muhumbulo waḅu. (2)

[25]

MILOMO YA NUKALA – MP Nefefe

Fhindulani MBUDZISO 14 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO 15 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 14: MILOMO YA NUKALA (MBUDZISO NDAPFU)

Dziŋwe dza thikho/thodea dza ḍirama ndi u gudisa na u mvumvusa vhathu nga milaedza i wanalaho khayoy.

No ḍisendeka nga likumedzwa ili, sengulusani milaedza mihulwane ine ya ṭaniwa nga mafhungo a iyi ḍirama.

Vhulapfu ha maanea aḅu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 15: MILOMO YA NUKALA (MBUDZISO PFUFHI)

Vhalani tshipida tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

TSHIBVELEDZWA TSHA E

VHO-RANWEDZI:	Ee! Mafhungo ndi a niwana wavho hoyu Ntshengedzeni.	
VHO-BUKUTA:	Ntshengedzeni onoyu niwananga? Hu khou pfi ho itea mini kha niwananga?	
VHO-RANWEDZI:	Ntshengedzeni onoyu niwana wavho.	
VHO-BUKUTA:	Hu khou pfi o ita mini?	5
VHO-RANWEDZI:	Ha, u ya nga u vhona hanga zwithu kha Ntshengedzeni a zwi tsha tou tshimbila zwavhuḍi u fana na zwiḷa kale.	
VHO-BUKUTA:	Nne a thi khou vha pfesesa. Vha khou amba u tshimbila zwavhuḍi nga ndila-de? Kani u vhone sa muthu o thithiseaho muhumbuloni?	10
VHO-RANWEDZI:	A zwo ngo tou ralo mune wanga. Mudedekadzi Vho-Ramuntswu kha vha do talutshedza zwauri hu khou bvelela mini.	
VHO-RAMUNTSWU:	Ndo livhuwa. Zwiitwana zwa Ntshengedzeni ano maduvha ngoho a zwi khou vhuya zwa pfesesea na luthihi. A zwi kondi kha Ntshengedzeni uri u wane o edela kialasini ngeno vhadededzi vha tshi di vha vhukati na u funza. Kana wa ri u tshi mu vhudzisa mbudziso a tou tshenuwa. Khamusi a fhedza nga u amba zwithu zwa thungo-thungo zwi sa elani na zwine zwa khou funziwa. Tshinwe tshifhinga u tou wana muvhigo une wa khou bva kha vhaiwe vhana vha tshikolo vha tshi khou talutshedza zwauri Ntshengedzeni u khou sokou lila e ethe. Zwino rine sa vhadededzi hezwi zwithu a zwi khou vhuya zwa ri fara zwavhuḍi na luthihi. Ri khou vhona hoyu niwana a na thaidzo i sa takuwi.	15 20 25
VHO-RANWEDZI:	Ro lingedza nga nungo dzothe uri ri pfe thaidzo yawe. Zwothe zwo sokou sea zwi tshi tanama. Ndi ngazwo vha tshi vhona ro vhuya ra tou iwe vhabebi vha niwana ni divhe zwine ra khou tangana nazwo.	30

VHO-BUKUTA:	Zwino vhoiwe arali riwana o tou landula ene mune a ri ha na thaidzo, vhoiwe zwi ni vhavha ngafhi?	
VHO-RANWEDZI:	A si mafhungo a u vhasala fhethu lini. Sa mudededzi o imelaho vhubebi musi vhabebi vha fhano tshikoloni, nne ndi vhona zwo tea u ita ndilomuthathe kha u alusa havha vhana.	35
VHO-TAKALANI:	Hafho vha khou amba ngoho vphophirisipala. Nwana ndi washu rothe.	
VHO-BUKUTA:	Vhathu kha vha litshe u twa vha tshi sudzunganya riwana o diawetshela. Vhoiwe ni khou dinwa ngani arali o awela?	40
VHO-TAKALANI:	Hai! Nandi khotsi a Tsumbedzo! Ri nga si ri riwana o awela ngeno o edela kilasini. Vha pfa e mafhungo eneyo ane vha khou amba?	
VHO-BUKUTA:	Nne vhathu kha vha humise zwanda kha riwananga. Ha lwali hoyu riwana! Na luthihi ha lwali! Ndi a zwi divha nne (<i>Vha tshi vhudzisa Ntshengedzeni</i>) Nandi u khou lwala iwe?	45
NTSHENGEDZENI:	(<i>O kotamela fhasi</i>) Hai.	
VHO-BUKUTA:	Vhathu musi ni khou zwi pfa a tshi khou tou diambela ene mune a tshi ri ha lwali? Zwino vhoiwe ni khou mu imeledza ni tshi mu vhofha zwitambuko uri a vhuye a tende zwauri u a lwala. U ri u tenda vhoiwe na wana mini? Hu khou itea mini afha fhethu?	50

[Luṭa 2 Bono II]

- 15.1 Mafhungo e na vhala afho nṭha a ola Vho-Bukuta sa mubvumbedzwa-de? (2)
- 15.2 Ndi tshipida tshifhio tsha puloto tsho taniwaho nga mafhungo aya? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 15.3 Kha mafhungo e na vhala ndi lushaka lufhio lwa khudano lwo taniwaho? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 15.4 Vhalani mutaladzi wa 49: '(*O kotamela fhasi*)'. Sumbedzani uri ndi ngani muṅwali o shumisa ndango ya tshiteidzhi nga ndila heyi. (2)

- 15.5 Mafhungo a dirama iyi a bvisela hani khagala vhudipfi ha Tsumbedzo nga ha kutshilele kwa khotsi awe? (2)
- 15.6 Bviselani khagala ndila ye muniwali a tana ngayo aironi ya dirama mafhungoni a bugu iyi. (3)
- 15.7 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une muniwali a tama u u bveledza kha dirama iyi? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 15.8 Siangane na fhethuvhupo zwi thusedza hani Vho-Takalani uri vha sa kone u vhona zwine zwa khou bvelela kha Ntshengedzeni? Tikedzani phindulo yanu. (3)
- 15.9 Mafhungo e na vhala a tutuwedza hani mathakheni a dirama iyi? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 15.10 Ni vhona kutshilele kwa Ntshengedzeni na ndila ye a difara ngayo mafhungoni a buguni iyi ku tshi tangedzea naa? Tikedzani phindulo yanu. (3)
- 15.11 U ya nga ha inwi, ni vhona mulayo wa shango u tshi khou ita zwo linganaho na kha u tsireledza vhana? Tikedzani phindulo yanu. (2)

[25]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 25
MARAGAGUTE: 80